

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

In de lezingen van vandaag en dus ook in mijn preek schuilt een stevig risico. Het zou goed kunnen dat ik u voorhoud dat u altijd nederig en klein moet zijn en niet arrogant en hooghartig. Wie zich vernedert, zo horen wij Jezus immers zeggen, zal verhoogd worden. Daar kun je het nauwelijks mee oneens zijn en dat hebben wij in onze lange, christelijke traditie wel vaker gehoord. Het heeft zich innig verstrengeld met ons oerHollands adagium: 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg' en het zal dus intuïtief meteen op onze instemming rekenen. Toch is hier iets wat mij er niet aan bevalt. Want waarom zou dat eigenlijk moeten? Waarom zou een mens niet mogen stralen, schitteren, en reiken naar het allerhoogste? Waarom zouden wij vooral niet mogen opvallen? Gaan in schutkleuren? Gebogen, nederig, ons zo klein maken als wij kunnen? Er vooral voor zorgen dat niemand aanstoot aan ons neemt? Doen alsof wij er niet zijn? Doet ons dat goed? Sterker nog: toen ik met iemand mijn eerste gedachten over dit type moraal besprak, zei zij: dat is exact de reden waarom ik mijn geboortestreek verlaten heb om mijn toevlucht naar de stad te nemen. Het verstikte mij. Ik wilde leven en wel met volle teugen.

Ik sluit niet uit dat dit verlangen precies de strekking van onze tekst van vandaag is. De krijgshoofd Naäman is al een groot en machtig man. Maar het kan nog veel grootser, vrijer, onafhankelijker. Naaman kan het leven

frank en vrij aan. Hij kan gaan leven met volle teugen. Aan niemand meer gebonden. Van niets meer afhankelijk en voor niets en niemand meer bang. Ver voorbij de horigheid aan alle machten en krachten om hem heen. Hij kan het leven gaan betreden in de vrijheid en openheid van een pasgeboren kind! Elke dag ervaren als een beloftevolle verrassing.

In de wondertekenen van God zit iets ongelooflijks pretentiefs. Iets wat je bijna aanmatigend zou kunnen noemen. In verreweg de meeste levensbeschouwingen komt het erop neer om genoeg te nemen met het leven zoals het is. Om daar een bepaalde balans in te vinden. Een mens kan nu eenmaal niet alles hebben. Een portie lief en leed hoort daar nu eenmaal bij. Elk huisje heeft zijn kruisje nietwaar? Eigenlijk kan het alleen maar op Israëlitische bodem opkomen, in het spoor van de bevrijdende God van Israël, dat dat niet zo is en dat het ook niet zo hoeft. Alleen in het spoor van de God van Israël en in zijn kielzog die merkwaardige mensenzoon uit Galilea, komt de gedachte op dat het leven helemaal goed kan komen. Dat wie gewond was aan het leven weer geneest, helemaal gaaf zal worden. Dat alle traan, alle leed, al het stil verdriet van de aarde zal verdwijnen. En dat wij weer het leven zullen leven, zoals God het vanaf den beginne heeft bedoeld: goed, zeer goed. Helemaal in orde. Gaaf en ongeschonden. Als pasgeboren kinderen.

Want merkwaardig is toch de observatie van dat meisje uit Israël dat in het huishouden van Naäman is opgenomen. Een gedachte die echt alleen maar zij had kunnen bedenken. Want de gearriveerde staatsman Naäman wordt in al zijn pracht en praal en enorme staat van dienst beschreven. Hij is een held! Hij hoeft niets meer te bewijzen. Hij is er helemaal. Hij heeft alles in zijn leven bereikt wat een mens kan bereiken.

Hij, zo krijgen wij de indruk, is werkelijk de eerste man na de koning van Aram. Hij was een held van vermogen, zo staat geschreven. Maar hij had huidvraat.

Nogmaals, werkelijk elke levensbeschouwing behalve die is aangeraakt door de bevrijdende god van Israël, had gezegd dat Naäman hier maar mee moest zien te leven. Dat hij zich hiermee maar moest zien te verstaan. Dat hij dit maar een plekje moest zien te geven, zoals dat therapeutisch heet. Je kunt nu eenmaal niet alles hebben in het leven. Geen licht zonder donker. Geen vreugde zonder pijn. U kent dat wel. Er is overal wel wat. Er is overal en altijd wel ergens een openbaar of meer verborgen verdriet. Zo zit het leven nu eenmaal in elkaar. Of - om maar met een beroemd Brits wijsgerig gezelschap te spreken - 'You can't always get what you want!'. Wat is het toch dat de geschriften van Israël die van deze bijzondere God spreken, daar geen genoeg mee nemen. Dat zij nooit een pleidooi houden voor gelatenheid zoals ons dat zelfs door de grootste filosofen in onze cultuur wordt voorgehouden! Wat kan toch de oorzaak zijn van dat hevige protest tegen de feiten dat opkomt uit Israël. Wat is hen toch voorgehouden? Wat heeft hen toch zo geraakt dat zij maar blijven protesteren tegen een verkeerde wereld en daar hun wondertekenen tegenover stellen? Waarom wordt bitter water gezond gemaakt? Waarom worden zelfs de doden weer tot leven gewekt? Waar slaat dat op? Alsof de dood niet eenvoudigweg bij het leven hoort. Zonder dood geen leven en dat soort dingen. Wat bezielt Israël?

Daar komt nog iets bij. We schrikken natuurlijk enorm van dat woord huidvraat dat valt om de kwaal van Naäman aan te geven. Maar we moeten niet vergeten dat dit een verzamelterm is voor vele huidziekten. Het feit dat Naäman gewoon maatschappelijk kan functioneren en zelfs

een prominente positie inneemt in de samenleving van Aram, sluit uit dat het hier zou gaan over melaatsheid of iets dergelijks, dat hem in een maatschappelijk isolement zou hebben gestort. Etymologisch is het eerder iets als pigmentgebrek, vitiligo, waarmee ik toevallig familiair zeer bekend mee ben. Een nare en hinderlijke kwaal. Maar inderdaad iets waarmee een mens leert leven. Waarmee het meisje uit Israël mee begaan blijkt, wat haar verdriet doet en de hartekreet doet slaken: 'bevond mijn heer zich maar voor het aanschijn van de profeet in Samaria' is dat zij in de verhalen die over deze profeet gaan, iets heeft ervaren van het volkomen leven, zonder pijn, zonder traan, zonder verborgen verdriet. Zelfs dat verdriet waarover zo snel gezegd wordt dat je niet moet zeuren. Omdat je niet alles kan hebben. Omdat het onderhand wel eens tijd wordt om niet meer verdrietig te zijn. Het meisje doorziet de schone schijn. Natuurlijk ziet hun leven er schitterend uit. Staan de kranten en roddelbladen er vol van. Maar het meisje ziet de binnenkant. Het verborgen verdriet. De steelse blikken waaraan je maar niet wennen kan. De leegte van het bestaan. De angst. Je dochter die niet gewoon in Amsterdam studeren kan omdat de dreiging te groot is. Het is misschien toch niet eens zo'n heel slechte term, huidvraat. Het is dat alles wat aan je vreet. En misschien is dat nog wel veel erger als niemand dat op het eerste gezicht aan je ziet.

In de vele wondertekenen van de profeet krijgen wij zicht op een wereld volkomen, ontdaan van alle pijn, alle rouw, alle verdriet. Natuurlijk had het water bitter kunnen blijven, dood en verderf zaaiend onder vrouwen en kinderen. Natuurlijk een vrouw kinderloos kunnen blijven. Of zich erbij moeten neerleggen dat haar kind stierf. Natuurlijk had er een einde kunnen komen aan de inhoud van de kruik olie van de weduwe. Of de dood in de pot met eten. Natuurlijk had de arbeider het

levensnoodzakelijke kunnen blijven ontbreken: zijn kostbare bijl die hij verloor. Maar het wordt allemaal hersteld. Weer goed gemaakt zoals het was vanaf den beginne. Had iemand erom gevraagd? Nee, opvallend genoeg eigenlijk niemand. Er is verdriet. Er is gemis. Er is pijn, openbaar en ook verborgen. Maar het lijkt er wel op alsof iedereen al een begin had gemaakt met de acceptatie ervan. Dit is nu eenmaal wat het leven geeft en neemt. Maar ongevraagd en onvermoed krijgen de mensen zicht op een betere wereld. 'En nu jij mij uitzicht op die wereld gegeven hebt', zo zegt het ongeveer die vrouw die door de profeet Elisa een kind beloofd werd en die zij gekregen heeft, 'nu jij mij het hoofd op hol gebracht hebt met het uitzicht op deze wereld, nu laat ik mij deze droom niet meer afpakken. Zorg jij er maar voor dat ik mijn kind weer in mijn armen houd. Dat kind dat inmiddels door ongelukkige omstandigheden om het leven is gekomen. Zij weigert zich nog langer met die dodelijke werkelijkheid te verzoenen, nu zij inmiddels beter weet. Ongetwijfeld zal Naäman zich ondertussen verzoend hebben met zijn situatie. Wie heeft nu eenmaal alles wat zijn hart begeert? En bovendien heeft hij het toch helemaal niet slecht gedaan in zijn leven. Maar nu dit meisje uit Israël gesproken heeft, is er een vreemd soort verlangen in zijn leven aangeboord: hij heeft gehoord dat een mens helen kan, ver voorbij alle verdriet, alle schaamte, alle spijt en schuld in zijn bestaan.

Maar kennelijk moet er wel eerst een andere route worden afgelegd ter wille van dat verlangen. Ik aarzel hier om het woord vernedering te gebruiken omdat ik dat uiteindelijk een veel te belast woord vind. Maar wel is het zo dat Naäman als het ware methodisch tot dat punt gebracht moet worden dat hij in staat is dat bad te nemen dat hem van zijn pijn zal genezen. Zoals ook de Farizeeër in onze gelijkenis van vandaag nog een lange weg te gaan heeft. Beiden zullen hun hoge status moeten

verruilen voor een lage status. Maar deze weg moet niet voorgesteld worden als een vernedering maar als een bevrijding. Als ballast waarvan je het aanbod krijgt om dat allemaal overboord te gooien. Om dat de laten gaan. Omdat het je eigenlijk hindert, verhindert om een vrij en ontvankelijk mens te zijn. Om in zekere zin uit dat harnas te stappen wat je je zelf hebt aangetrokken of waarin anderen je hebben bekleed, zoals een herderszoon dat zelfs daadwerkelijk zal doen. Omdat je er niet mee kunt gaan. Omdat je er niet mee kunt lopen. Omdat het je in je vrijheid beperkt en je ten diepste tot slaaf maakt.

Veel in ons verhaal demonstreert dat: het ongemak van de macht. Het begint eigenlijk al bij dat moeizame overleg op topniveau tussen de koningen van Aram en Israël. Enorme relatiegeschenken worden meegegeven als een soort van smeergeld. Grotelijke strategische overwegingen worden gemaakt. De koning van Israël is in alle staten omdat hij de vraag van de koning van Aram om zijn dienaar Naaman te genezen, niet ander kan opvatten als een provocatie, een casus belli. Een poging om een speciale operatie in te zetten om het satanisme van Israël te bestrijden of zoiets. De twee koningen kunnen zich allebei niet indenken dat de oplossing profetisch zou zijn en in handen van een profeet zou liggen. En Naäman ook niet eigenlijk. En als hij zich er al een voorstelling van maakt is dat een sensationele, met veel toeters en bellen en een profeet die hemel en aarde beweegt. Niet iemand die niet eens zijn huis uit komt en een herhaalreceptje op een briefje meegeeft. En als Naaman dan een bad moet nemen, laat het dan in machtige rivieren zijn. Niet in dat buitenlandse modderstroompje van de Jordaan. Naaman moet af van alles waarin hij vast zit. Zijn vooroordelen, zijn status. De ogen die hij altijd in zijn rug voelt prikken. Zijn beroepsparanoia. De ferme standpunten die mannen die al zo lang met

macht zijn bekleed, niet eens meer controleren. Hij moet de werkelijkheid weer leren zien met nieuwe ogen. Met de nieuwsgierigheid en onbevangenheid van een kind. Niet toevallig zijn het tot twee keer toe mensen met een lage status die de weg wijzen. De eerste keer dat meisje uit Israël en nu, de tweede keer, de dienaren van Naäman. Heeft de profeet iets moeilijks gevraagd? Nee, toch zeker? Doe het dan. En dat is blijkbaar nog behoorlijk lastig.

Het einde van ons verhaal intrigeert en bemoedigt. De ogen van Naaman zijn geopend. Hij beziet de wereld inderdaad met de ogen van een pasgeboren kind. Hij heeft de goden die over hem willen heersen afgezegd. Hij erkent alleen nog maar de bevrijdende God van Israël. Maar hij heeft een probleem. Hij gaat wel weer terug naar het leven en het bestaan dat hij voorheen leidde. Hij blijft de rechterhand van de koning van Aram. En als zodanig zal hij zich niet geheel en al kunnen onttrekken aan compromitterende posities. Hij gaat niet terug naar een klooster waar je van het maatschappelijk leven verschoond kunt blijven. Maar hij gaat terug de wereld in. De wereld die niet volmaakt is. De wereld die schimmig is. Naaman zal zich ook weer moeten verhouden met de wereld van intriges en machtspolitiek en hij zal daar ook in zekere zin weer aan moeten meedoen. En hoe doe je dat als je ogen geopend zijn? Als je opnieuw geboren en getogen bent omdat de Heer je heeft gezien? De koning van Aram zal willen dat ik hem ondersteun en begeleid in de tempel van Rimon en daar zal ik me niet aan kunnen onttrekken. Ik kan morgen onmogelijk niet terug naar kantoor en lang niet alles wat daar gebeurt, bevalt me. Oneindig pastoraal begrijp de profeet Elisa dat en zegt tot hem: 'Ga in vrede'. Natuurlijk heeft het mensenleven iets van een compromis. Natuurlijk houd je geen schone handen. Natuurlijk zullen mensen je weer beschadigen en beschadig je

zelf weer mensen. Natuurlijk houd je het niet zuiver. Maar: maak er geen geloof van! Geloof het niet! Blijf in die zin onafhankelijk en eigenwijs dat dit het laatste woord over ons niet zegt. Blijf geloven, blijf vertrouwen op de Heer van Israël. Blijf naar zijn heerschappij uitzien met verwachtingsvolle ogen. Met de ogen van een kind. Er is iets als vergeving. Er is iets als heling. Het komt goed!

Amen.